

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки

Угрин Леся Ярославівна

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

**«РОЗВИТОК І ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ
СУЧАСНОСТІ»**

для студентів третього року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів 2022

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки
Протокол №12 від 28. 06. 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	9
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	13
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	20
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	33
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	35
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	36
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку).....	36

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Дисципліна з виборчого блоку 4 «Світова політика та глобалізаційні процеси»
	Спеціальність 052 «Політологія»	
Модулів – 3		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 3		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3.5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	<i>Лекції</i>
		32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		32 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		56 год.
<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>		
<i>Вид контролю: залік</i>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «*Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності*» – вибірковий курс 4 блоку «Світова політика і глобалізаційна процеси», який вивчається студентами-бакалаврами третього року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 120 години і вивчається у шостому семестрі. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 32 год.; семінарські заняття – 32 год., самостійні завдання – 56 год.

Предметом вивчення вибіркової дисципліни «*Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності*» є процеси трансформації сучасної міжнародної системи в умовах посилення взаємозалежності, транснаціоналізації світу й зростання «глобального хаосу». Складність транзитивних процесів на рівні глобальної системи – у формуванні нового типу міжнародної системи, яку в науковій літературі традиційно окреслюють постбіполярною або поствестфальською. Проблематиці «народження» нової міжнародної системи та міжнародного порядку на сучасному етапі і присвячений цей навчальний курс. Він поділяється на умовних три частини. Перша – теоретико-методологічна, в межах якої розглядаються наукові підходи до аналізу міжнародних систем, їхніх структурних, функціональних та динамічних аспектів. Аналізуються типологія міжнародних систем, евристичні моделі та принципи їхньої трансформації як процесу переходу міжнародної системи з одного стану в інший. Друга частина розглядає історичні типи міжнародних систем від локальних (домодерних) до біполярної (Ялтинсько-Потсдамської), особливості їхнього функціонування, руйнування і занепаду. Аналіз процесів становлення, зміцнення та занепаду історичних міжнародних систем (особливо біполярної Ялтинсько-Потсдамської) допомагає краще зрозуміти і теоретичні аспекти проблематики, і реальні транзитивні процеси трансформації цієї системи на сучасному етапі. Третя частина узагальнює особливості попередніх міжнародних систем, означуваних в літературі вестфальськими моделями, причину їхньої нерелевантності сучасним цивілізаційним, світоглядним, технологічним та іншим умовам й аналізує реальні процеси та умови трансформації біполярної міжнародної системи, прогностичні моделі, які обґрунтовуються в науковій літературі. Загалом у процесі викладання та вивчення проблематики вибіркової навчальної дисципліни «*Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності*» студенти отримають фахові знання про сутність й природу міжнародних систем, особливості її структури та функціонування, моделі балансу сил, які дадуть змогу самостійно аналізувати тенденції трансформації міжнародної системи у XXI ст. та прогнозувати їхні наслідки. Навчальна дисципліна «*Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності*» поглиблює теоретичні та практичні знання інших курсів, присвячених міжнародним відносинам, зовнішній політиці та глобалізації.

Метою вивчення вибіркової дисципліни «*Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності*» є сформувати у студентів фахові знання про передумови, джерела та принципи трансформації сучасних міжнародних систем, розвинути навички самостійного аналізу транзитивних процесів в межах біполярної міжнародної системи та прогнозування її наслідків, ймовірної моделі світового порядку.

Завдання курсу:

- з'ясувати особливості, структуру та функції міжнародних систем;
- визначити об'єктивні закономірності функціонування і трансформації міжнародних систем;
- визначити сутність, виміри та типи міжнародного порядку, його взаємозв'язок з функціонуванням міжнародної системи;
- розкрити поняття «баланс сил», «полюсність», «полярність в контексті функціонування і трансформації міжнародних систем»;
- окреслити критерії типології міжнародних систем;
- охарактеризувати проблематику та основні підходи щодо становлення системності міжнародних відносин;

- охарактеризувати історичні типи міжнародних систем, передумови та причини їхнього занепаду та трансформації;
- висвітлити особливості вестфальської моделі міжнародних систем та причини її кризи в кінці ХХ ст.;
- розкрити ознаки поствестфальської моделі міжнародної системи та суперечності її трансформації та становлення;
- окреслити ймовірний тип міжнародної системи та міжнародного порядку – наслідку трансформації біполярної (Ялтинсько-Потсдамської) міжнародної системи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності» студент буде:

знати:

1. зміст понять «міжнародна система», «трансформація міжнародних систем», «міжнародний порядок», їхню інтерпретацію в межах різних парадигм теорії міжнародних відносин;
2. ознаки міжнародних систем, принципи їхньої структури і функціонування;
3. типологію та історичні типи міжнародних систем;
4. сутність балансу сил як основи функціонування міжнародних систем і міжнародних порядків;
5. принципів відмінності між вестфальськими і поствестфальськими типами міжнародних систем;
6. причини і передумови руйнування біполярної міжнародної системи;
7. чинники та тенденції трансформації постбіполярної міжнародної системи;
8. основні характеристики перехідного (транзитивного) стану сучасної міжнародної системи;
9. значення гібридних конфліктів і війн як чинника трансформації сучасної міжнародної системи.

вміти:

1. виокремити об'єктивні закономірності функціонування і трансформації міжнародних систем;
2. визначати особливості історичних типів міжнародних систем;
3. аналізувати співвідношення силових та інституційних аспектів міжнародних систем, зокрема і сучасної міжнародної системи;
4. характеризувати чинники та механізми трансформації конкретних типів міжнародних систем;
5. аналізувати роль регіональних міжнародних систем у процесі становлення сучасної міжнародної системи;
6. прогнозувати становлення ймовірної моделі міжнародної системи і міжнародного порядку;
7. розуміти вплив транснаціоналізації світу і недержавних акторів на трансформацію сучасної міжнародної системи;
8. аналізувати вплив інституційних аспектів функціонування міжнародних систем і становлення нових «правил гри» й міжнародного порядку;
9. самостійно і фахово визначати загрози, ризики та переваги трансформаційних процесів на міжнародній арені для Української держави і становлення її міжнародної суб'єктності.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни «Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності» студент набуде такі:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки;

- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни «Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності»:

- застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності;
- вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Системність міжнародних відносин: структурний аспект.	7	2	2	-	-	3
Тема 2. Системність міжнародних відносин: функціональний аспект.	8	2	2	-	-	4
Тема 3. Міжнародний порядок.	7	2	2	-	-	3
Тема 4. Поняття та передумови трансформації міжнародних систем.	8	2	2	-	-	4
Змістовий модуль 2.						
Тема 5. Виникнення і функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Стародавній світ).	7	2	2	-	-	3
Тема 6. Виникнення і функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Середньовіччя).	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 1.	7	2	2	-	-	3
Тема 8. Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 2.	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Становлення та трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 1.	7	2	2	-	-	3
Тема 10. Становлення і трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 2.	8	2	2	-	-	4
Тема 11. Перша світова війна і становлення Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.	7	2	2	-	-	3
Змістовий модуль 3.						
Тема 12. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 1.	8	2	2	-	-	4
Тема 13. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 2.	7	2	2	-	-	3
Тема 14. Вестфальська модель міжнародної системи та її обмеження в кінці XX ст.	8	2	2	-	-	4

Тема 15. Трансформація біполярної міжнародної системи та становлення нового міжнародного порядку.	7	2	2	-	-	3
Тема 16. Контури нового міжнародного порядку/порядків.	8	2	2	-	-	4
Разом – Змістових модулів 3	120	32	32	-	-	56

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. Історія міжнародних відносин: підручник; І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.
2. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навч. посібник / М.З. Мальський, Ю.М. Мороз, О.С. Кучик та ін.; за ред. М. З. Мальського, Ю.М. Мороза. К.: Знання, 2010.
3. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.
4. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 863 с.
5. Майборода О.М. Етнічність у міжнародній системі. К.: ІПІЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. 408 с.
6. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с
7. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.
8. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. Київ: Основи, 2019. 376 с.
9. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2009. 224 с. Режим доступу: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/p10_15.pdf
10. Handbook of International Relations; ed. by W. Carlsnaes, T. Risse, V.A. Simmons. – Thousand Oaks : SAGE Publications, 2002.
11. Heywood Andrew. Global Politics. New York: Palgrave Macmillan, 2011.

Додаткова література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. К. Юніверс, 2000.
2. Асиметрія міжнародних відносин ; під ред. Г.М. Перепелиці, О.М. Субтельного. К.: Стило, 2005.
3. Бжезінський Зб. Велика шахівниця; пер. Олена Фешовець. Харків : Фабула, 2018. 288с
4. Бівор Е. Друга світова війна; пер. з англ. В. Горбатько. Київ: КМ-Букс, 2022
5. Джервіс Роберт. Сприйняття в міжнародній політиці: адекватність та неадекватність ; пер. з англ. М. Ю. Григор'єва, С. І. Фатія. Харків: Каравела, 2003. 463 с. Режим доступу: <http://194.106.216.224:8080/books/7319>
6. Дмитрієв А. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право. К., 2001.
7. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. К.: Основи, 1995. 903 с.
8. Закарія Ф. 10 уроків для світу після пандемії; пер. з англ. А. Марховська, О. Емельянова. К.: Наш формат, 2021.
9. Капітоненко М.Г. Силовий фактор у міжнародних відносинах. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка : Сер. Міжнародні відносини. 2006. Вип. 33-34. С.13-18.
10. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті; пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш Формат, 2017. 319 с.

11. Кошпель О., Пархомчук О. Виникнення системності в міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 15. С. 184-191. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2017_15_28
12. Кошпель О. А. Пархомчук О. С. Альтернативні моделі міжнародного порядку // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 1-2. С. 54-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2017_1-2_10.
13. Кошпель О. Концепції організації міжнародних систем. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Сер.: Міжнародні відносини. 2009 № 37. С. 4-8. Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/1979>
14. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. К.: Vivat, 2020.
15. Маккін Д. І сталася тьма. Рузвельт, Гітлер і західна дипломатія напередодні війни. Лабораторія: Київ, 2022. 400 с.
16. Мере Жерар. Принцип суверенітету. Історія та основи новітньої влади. Львів, 2003.
17. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник; Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін.К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. – 328 с.
18. Міщенко, А. Б. Новий світовий порядок: міжнародний дискурс. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2022. № 6. С. 44-55. <https://doi.org/10.31866/2616-745x.6.2020.218771>
19. Мироненко В. Доктрина стримування» у термінологічному апараті ракетно-ядерних програм провідних країн. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2022. № 22(31). С. 53-59. DOI <https://doi.org/10.31392/pnspd.v22i31.1239>
20. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
21. Плохій С. Ядерне безумство. Історія Карибської кризи ; пер. з англ. Романа Ключка. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2022. 368 с.
22. Поліщук О. О. Міжнародні відносини в контексті сучасної гібридної війни / О. О. Поліщук // Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент. 2018. Т. 6. С. 136-146. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mfarim_2018_6_11.
23. Технології сучасних міжнародних відносин: колективна монографія; І.В. Іщенко, О.Ю. Висоцький, В.О. Пермінов та ін.; за заг. ред. професора І.В. Іщенка. Дніпро: ТОВ «Акцент ПП», 2021. 292 с.
24. Толстов С. Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми // Антологія творчих досягнень. К.: ІСЕМВ НАН України, 2004. Вип. 1. С. 263-289. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/19882>
25. Толстов С.В. Структурні та політичні ознаки багатополарності. Американська історія та політика: науковий журнал. 2016. № 2. С. 230-238. Режим доступу: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3295/>
26. Угрин Л., Демків У. Інтервенції в сучасних міжнародних відносинах: теоретичні аспекти дослідження. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 114: у 2-х частинах. Ч. II. К : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2013. С. 28-38.
27. Угрин Л.Я. Світова політика. Теорія політики: підручник ; В. М. Денисенко, В. С. Бліхар, М. П. Требін, Л. Я. Угрин та ін. Львів : Ліга-Прес, 2015. С. 607-667.
28. Угрин Л. Я. Міжнародні системи: проблеми стабільності. Політична наука в Україні: стан і перспективи: мат. Всеукраїнської наук. конф. (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочилас Л., Угрин Л. Львів, ЦПД, 2008. С. 251-257.
29. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним; пер. з англ. В'ячеслав Циба. Київ : Наш формат, 2017. 487 с.

30. Фесенко М. В. Світ-система і її суб'єкти в глобальних політичних трансформаціях. Міжнародні відносини. Серія Політичні науки. 2017. № 15. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3123
31. Шеренговський Д. В. Роль конфліктогенності у трансформації сучасної перехідної міжнародної системи. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія, Соціологія, Політологія. 2012. Вип. 22 (3). Т. 20. С. 314–320.
32. Ялі М. Занепад «Вестфалії», або еволюція інституту нації держави під впливом. Політика і час. 2007. № 6.
33. Abu-Lughod J. Before European hegemony. The world system A.D. 1250–1350. N.Y.; Oxford, 1989.
34. Flockhar Trine. The coming multi-order world. Contemporary Security Policy. 2016. Vol. 37. Issue 1. Access mode: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2016.1150053>
35. Ikenberry John G. The end of liberal international order? International Affairs. 2018. Vol. 94. Issue 1. – P. 7–23. Access mode: <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691>
36. International. Relations Theory; ed. by Stephen McGlinchey, Rosie Walters & Christian Scheinpflug. – Access mode: <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/877505/International%20Relations%20Theory%20-%20E-IR.pdf>
37. Kaczmarek Katarzyna. International Society. Access mode: <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-98>
38. Lechner Silviya. Anarchy in International Relations. Oxford Research Encyclopedia of International Studies. Publisher: Oxford University Press, 2017. Access mode: <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-79?rsk=Ipnrei&result=>
39. Pietras Marek. The Late Westphalian International Order. Polish Political science. 2007. Vol/ XXXVI. P. 134–157. Access mode: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ppsy/36/ppsy2007009.pdf>
40. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. By Hans J. Morgenthau. New York: Alfred A. Knopf. 1948. 489 p.
41. Rosenau James N. The governance of fragmentation: Neither a world republic nor a global interstate system. Paper presented at the world congress of the International Political Science Association, Quebec City, QC, Canada, 1–5 August. Access mode: https://www.second-sites.com/moonhoabinh/lunar_material/GovernanceOfFragmentation.pdf
42. The Origins of the Cold War; by Lloyd C. Gardner, Arthur Schlesinger, Jr., Hans J. Morgenthau. Waltham: Ginn-Blaisdell, 1970. 122 p.
43. Waltz K. Man, the State, and War: A Theoretical Analysis. Columbia University Press, 2001. 263p.
44. Waltz Kenneth N. Structural Realism after the Cold War. International Security. 2000. Vol. 25. No. 1. P. 5–41
45. Wendt A. Constructing International Politics// International Security. 1995. Vol. 20. No. 1. P. 71-81.

Інтернет-джерела:

1. <http://www.foreignaffairs.org/> – сайт журналу “Foreign Affairs”
2. <http://www.foreignpolicy.com/> - сайт журналу “Foreign Policy”
3. <https://nationalinterest.org/> – The National Interest
4. <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/armv> – Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць Інституту міжнародних відносин Київського національного університету

5. <http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/archive> – Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»
6. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/issue/archive> – Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Системність міжнародних відносин: структурний аспект

Поняття системи міжнародних відносин, її елементи, чинники становлення і специфіка. Особливості міжнародних систем як різновиду суспільних: анархічність, гетерогенність, децентралізованість середовища, значна міра автономії елементів. Проблема інтеграції елементів міжнародних систем у цілісність. Держави та відносини між ними як системозапочатковуючі елементи міжнародних систем. Структура міжнародної системи, її формування та регулятивні функції. Залежність поведінки акторів від структури міжнародних відносин. Полюс сили як елемент структури міжнародної системи. Проблема гегемонії (лідерства) в контексті функціонування міжнародних систем. Р. Арон, К. Волтц та ін. про структуру міжнародної системи, особливості та чинники її формування. Типологія міжнародних систем. Типологія міжнародних систем М. Каплана.

Основні поняття: міжнародна система, міжнародне середовище, анархічність, структура, полюс сили, гегемонія.

Тема 2. Системність міжнародних відносин: функціональний аспект

Динаміка функціонування міжнародних систем і чинники її стабільності (рівноваги). Структура міжнародної системи та принцип балансу сил – основа динамічної рівноваги міжнародних систем в анархічному середовищі та відображення співвідношення сил між головними акторами. Полярність та ієрархічність міжнародних систем. Теорії балансу сил. Баланс сил в умовах посилення взаємозалежності. Чинники та механізми регулювання міжнародних процесів: норми, традиції, наднаціональні інститути, глобальне управління (врядування). М. Каплан про кореляцію між полярністю та стабільністю міжнародних систем.

Основні поняття: міжнародна система, баланс сил (рівновага), стабільність, полярність.

Тема 3. Міжнародний порядок

Співвідношення понять «міжнародна система» і «міжнародний порядок». Міжнародна система як перехід від хаосу до порядку. Сутність міжнародного порядку. Міжнародний порядок як міждержавний. Співвідношення міжнародного та світового порядку. Теорії міжнародного порядку: гегемонії, переходу (транзиту) влади, регіональних порядків. Три виміри міжнародного порядку – горизонтальний, вертикальний (відображають відносини між державами та їхню ієрархію), функціональний. Основна функція міжнародного порядку – створення і підтримання умов існування, безпеки та розвитку всіх учасників світової політики і міжнародних інститутів. Спільні основи створення і підтримання міжнародного/світового порядків – світовий ринок, міжнародні економічні обміни, нерівномірність технологічного розвитку, глобальна інформаційна система, спільні політичні структури та інтереси. Силове та нормативне регулювання міжнародного порядку. Інституційна основа міжнародного порядку (Р. Гілпін, Дж. Айкенберрі). Співробітництво як невід’ємний компонент світового порядку. Міжнародні режими. Глобальне лідерство і світовий порядок.

Основні поняття: міжнародний порядок, світовий порядок, регулювання міжнародного порядку, міжнародні режими, глобальне лідерство.

Тема 4. Поняття та передумови трансформації міжнародних систем

Виникнення, зміцнення (розкіт) та занепад – циклічний процес еволюції міжнародних систем (Дж. Віко). Циклічність і закономірності в еволюції міжнародних систем. Цикл як розвиток міжнародної системи від її виникнення до занепаду та виникнення нової системи. Теорія довгих циклів (Дж. Васкес, Р. Осгуд, Р. Гілпін, Р. Мансбах Дж. Модельські та К. Томпсон). Міждержавні відносини як внутрішньосистемні чинники трансформації міжнародних систем, які зумовлюють: 1) порушення рівноваги сил, коли значна перевага однієї з наддержав дає змогу їй сподіватися на воєнну перемогу; 2) неконвенційну ревізійну поведінку великих держав; 3) делегітимізацію міжнародного порядку, що є початком його руйнування. Трансформація міжнародної системи як періоду перетворення системи з одного типу на інший (або її перезавантаження). Передумови дезінтеграції і трансформації міжнародних систем: нерівномірний розподіл ресурсів, національний егоїзм, ідеологічне протистояння та ін. Інтенсифікація конфліктів – загрози світовому порядку. Позасистемні чинники дестабілізації світового порядку конфлікти, тероризм, революції (повстання), інфекційні захворювання, природні катастрофи.

Основні поняття: трансформація міжнародних систем, еволюція, зміцнення, занепад, цикл.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Виникнення і функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Стародавній світ)

Дискусійність і плюралізм поглядів щодо виникнення системності міжнародних відносин довестфальського періоду серед науковців. Локальність домодерних міжнародних систем, фрагментарність військових або торгівельних взаємодій між ними, наявність власної структурної організації. Територіальний і цивілізаційний принцип вирішення локальних систем Стародавнього світу. Близькосхідна стародавня, східноазійська антична середземноморська, близькосхідна ісламська міжнародні системи. Релігійний чинник їхньої консолідації. Міжнародні системи стародавнього світу як імперські утворення і чинники стандартизації процесів і відносини в їхній межі (Ассирійська, Перська імперія Олександра Великого (Македонського), Візантійська). Особливості функціонування довестфальських систем: перші спроби кодифікації відносини між народами і державами (“закони Ману” в Індії), налагодження стабільних економічних обмінів між народами і державами (“Великий шовковий шлях”), обмін (ситуаційний) дипломатичними місіями, поява перших правил дипломатичного етикету; мінливість і динамічність кордонів імперських систем, домінування війн і територіальних захоплень як способів стабілізації системи і вирішення дилеми безпеки. Пелопоннеська війна як приклад біполярної організації структури локальної системи Античності. Становлення Римської гегемонії в Середземномор’ї. Джерела римської гегемонії. Поширення права та політичної організації Риму на завойовані або приєднані провінції. Занепад Римської гегемонії і розпад локальної системи в Середземномор’ї.

Основні поняття: довестфальські міжнародні системи, імперські міжнародні системи, локальність, фрагментарність, Пелопоннеська війна, Римська гегемонія.

Тема 6. Виникнення і функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Середньовіччя)

Замкненість і роздробленість міжнародних відносин після Великого переселення народів. Виникнення держав та консолідація великих імперій на основі релігійно-ідеологічної ідентичності. Релігійні війни як особливість міжнародних систем

Середньовіччя. Розвиток технологій і транспорту. Посилення економічних, культурних зв'язків та взаємодій між різними регіонами і взаємозалежності. Три етапи становлення довестфальського світового порядку в Європі в Середньовіччі: 1) становлення феодальних держав і їхня боротьба з варварами; 2) виникнення перших централізованих монархій і династична боротьба між ними; 3) розповсюдження абсолютизму в Європі й остаточна перемога королів над папською владою. Гомогенність, структурна нестійкість (розвиток між мультиполярністю і біполярністю, відсутність гегемонії) середньовічних європейських систем. Великі географічні відкриття і початок колоніальних завоювань. Реформація. Священна імперія і боротьба Іспанії, Франції, Англії за лідерство. Світ-системний підхід Дж. Абу-Логуд про світ-систему 1250-1350 рр. та місце в ній європейської локальної системи.

Основні поняття: міжнародні системи Середньовіччя, локальність, замкнутість, довестфальський світовий порядок, релігійні війни, Великі географічні відкриття.

Тема 7. Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 1.

Тридцятилітня війна (1618-1648) як чинник формування міжнародної системи. Причина війни. Боротьба Франції проти Священної Римської імперії, її перетворення у загальноєвропейський релігійний конфлікт. Вестфальський мир (1648), перерозподіл територій та інституціоналізація принципів міжнародних відносин як основи нового міжнародного порядку на наступні 300 років: принцип внутрішнього державного суверенітету; принцип зовнішнього державного суверенітету принцип національного інтересу, принцип дії міжнародного права та застосування дипломатії; принцип колективної безпеки. Розпад священної Римської імперії. Передумови становлення Вестфальської системи міжнародних відносин: зародження капіталізму, розпад абсолютистських монархій та формування національних держав; Великі географічні відкриття, ідеологія Відродження, Реформація. Концепція національного суверенітету та формування балансу сил через створення коаліцій держав – основа функціонування Вестфальської системи. Три етапи розвитку Вестфальської міжнародної системи. Перший етап: 1648-1714 рр. – боротьба між Францією, Англією і Нідерландами на Заході та консолідація Московського царства на Сході. Антифранцузька коаліція 1686 р. Аугсбурзької ліги. Війна за іспанську спадщину та Утрехтський 1713 р. і Раштаттський мир 1714 р. Відновлення європейської рівноваги.

Основні поняття: Тридцятилітня війна, Вестфальський мир 1648 р., державний суверенітет, колективна безпека, баланс сил, коаліції держав.

Тема 8. Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 2.

Другий етап функціонування Вестфальської міжнародної системи (1714-1763). Посилення Пруссії, війна за австрійську спадщину (1740-1748) та Семилітня війна 1756-1763 рр. як загрози рівноваги та засадам мирного врегулювання в межах Вестфальського міжнародного порядку. Союз Англії та Пруссії. Гнучкість і мінливість коаліцій держав. Третій етап (1763–1789) – етап занепаду під впливом війни за незалежність в Америці та Великої Французької революції 1789 р. Наполеонівські війни за французьку гегемонію і поразка Наполеона. Розпад Вестфальської міжнародної системи. Становлення і розвиток національних держав Європі. Суверенітет держав і баланс сил – основа європейської політики XVIII ст. і Вестфальської міжнародної системи. Основні риси Вестфальського міжнародного порядку. Вестфальський міжнародний порядок і особливості західної гегемонії в світі.

Основні поняття: Вестфальська міжнародна система, Семилітня війна, Французька революція 1789 р., Наполеонівські війни, суверенітет, баланс сил.

Тема 9. Становлення та трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 1.

Віденська міжнародна система – модернізований варіант Вестфальської міжнародної системи. Основа Віденського міжнародного порядку – згода наймогутніших європейських монархій зі збереження територіального і політичного статус-кво в Європі після Наполеонівських війни. Європейський концерт націй і розвиток принципу підтримання балансу шляхом проведення міжнародних конференцій для врегулювання проблем, що загрожували миру. Європоцентричність Віденської міжнародної системи та поступова її трансформація у світову. Гомогенність, поміркованість і стабільність як риси Віденської міжнародної системи. Етапи розвитку Віденської міжнародної системи. Етап становлення (1814-1815 рр.) – проведення Віденського конгресу та інституціоналізація принципів загальноєвропейського мирного врегулювання. Співпраця Великої Британії, Росії, Австрії та Пруссії – основа стабільності Віденського міжнародного порядку. Етап консолідації Віденської міжнародної системи (1815-1822). Створення Священного Союзу – династичного альянсу і наднаціональної організації, яка передбачала втручання у внутрішні справи третіх країн у разі загрози інтересам його членам. Проведення конгресів союзу.

Основні поняття: Віденська міжнародна система, Європейський концерт, європоцентричність, Священний Союз.

Тема 10. Становлення і трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 2.

1822-1848 рр. – етап стійкого розвитку Віденської міжнародної системи. Принцип легітимізму як інструмент боротьби з національно-визвольними рухами в Європі. «Весна народів» 1848 р. і початок кризового етапу в розвитку Віденського міжнародного порядку (1848-1871). Суперечності щодо вирішення «східного питання». Кримська війна, об'єднання Італії в одну державу. Франко-пруська війна і повернення до стану рівноваги. 1871-1914 рр. – етап занепаду та ліквідації Віденської системи. Російсько-турецька війна 1877-1878 рр. та її міжнародні наслідки. Колоніальна політика європейських країн у ХІХ ст. та зростання колоніальних і континентальних протиріч. Розкол Європи на два блоки: Троїстий Союз – Антанта. Загострення відносин між провідними державами ХІХ ст. Дестабілізація Віденського міжнародного порядку на початку ХХ ст. Наслідки занепаду Віденської міжнародної системи. Структурні характеристики Віденської міжнародної системи.

Основні поняття: Віденська міжнародна система, Віденський міжнародний порядок, «Весна народів» 1848 р., російсько-турецька війна, колоніальна політика, Троїстий Союз, Антанта.

Тема 11. Перша світова війна і становлення Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.

Причини Першої світової війни. Паризька мирна конференція 1919-1920 рр. і створення Ліги націй. Боротьба держав за панування на Тихому океані. Вашингтонська конференція 1921-1922 рр. Створення Версальсько-Вашингтонської системи та її протиріччя. Особливості міжнародних відносин в Європі у першій половині 1920-х рр. Репараційне питання у 1920-х рр. Пакт Бріана-Келлога. Становлення багатополлярної структури світу та лідерство США, Британії та Франції. Принцип колективної безпеки та

створення Ліги Націй. Неефективність діяльності Ліги Націй Світова економічна криза 1929-1933 рр. та її вплив на міжнародні відносини. Зростання реваншистських і гегемоністських настроїв Німеччини та Італії Формування осі Рим–Берлін – Токіо. Політика умиротворення агресорів. Міжнародні наслідки «Аншлюсу» Австрії й Мюнхенської угоди. Пакт Молотова-Ріббентропа. Додатковий таємний протокол про розподіл територій у Центрально-Східній Європи. Радянсько-фінська війна. Криза Версальсько–Вашингтонської системи (1938–1939 рр.) та початок Другої світової війни. Структурні характеристики Версальсько-Вашингтонської міжнародної системи та причини її занепаду.

Основні поняття: Перша світова війна, Паризька мирна конференція, Вашингтонська конференція, Версальсько-Вашингтонська система, Пакт Бріана-Келлога, Ліга Націй, колективна безпека, Політика умиротворення агресорів, Пакт Молотова-Ріббентропа.

Змістовий модуль 3

Тема 12. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 1.

Криза Версальської системи (1938–1939 рр.) та початок Другої світової війни. Ялтинська та Потсдамська міжнародні конференції та узгодження принципів післявоєнного міжнародного порядку державами антигітлерівської коаліції. Створення ООН і Бреттон-Вудських інститутів, їхній наднаціональний характер. Поділ світу між двома блоками на сфері впливу і становлення біполярної структури міжнародної системи з гегемонією США та СРСР. Конфронтаційний характер відносин між блоками та його інституціоналізація – створення Північно-Атлантичного Альянсу (НАТО) та Організації країн Варшавського договору (ОВД). Холодна війна між блоками – системне, комплексне протистояння в економічній, політичній, військовій ідеологічній сферах. Застосування погроз використання сили, балансування на межі реальної війни (Карибська криза), інформаційних, ідеологічних засобів – основні засоби ведення Холодної війни. Берлінська криза (блокада військами СРСР західних секторів Берліна) – початок Холодної війни. Утримання від прямого збройного зіткнення, перенесення відкритих конфліктів на периферію міжнародної системи (наприклад, війна між комуністичним Північним В'єтнамом (підтримуваним СРСР та КНР) і Південним В'єтнамом (підтримуваним США, Австралією, Новою Зеландією та ін.). Принцип стримування як інструмент збереження балансу сил і стабільності. Гонка озброєнь. Ядерна зброя як чинник міжнародної політики та безпеки в післявоєнний період..

Основні поняття: Друга світова війна, Ялтинська міжнародна конференція, Потсдамська міжнародна конференція, ООН, Бреттон-Вудські інститути, НАТО, ОВД, Холодна війна, принцип стримування, біполярність, конфронтація.

Тема 13. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 2.

Процеси нормалізації міжблокових стосунків і політика розрядки міжнародної напруги (середина 50-х, друга половина 60-х – перша половина 70-х, друга половина 80-х рр.) як інструмент подолання Холодної війни і посилення елементів співпраці, кооперативності та мирного врегулювання. Формування блоку країн, що не приєдналися, і ускладнення структури міжнародної системи (рух неприєднання). Його вплив на трансформацію біполярної системи. Руйнація колоніальної системи, становлення регіональних і субрегіональних систем під впливом економічної і політичної глобалізації. Конфронтаційна стабільність і посилення конфліктогенності на регіональному та субрегіональному рівнях. Криза політики розрядки міжнародної напруги і вторгнення

СРСР в Афганістан. Криза СРСР та радянського блоку. „Нове політичне мислення“ М. Горбачова та його вплив на зовнішню політику СРСР. Виведення радянських військ з Афганістану та зруйнування Берлінської стіни (1989). Розпуск Організації країн Варшавського договору (ОВД) (1991). Розпад СРСР і (біполярного) міжнародного порядку. Риси та особливості Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи. Глобальність Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.

Основні поняття: Ялтинсько-Потсдамська міжнародна система, розрядка міжнародної напруги, рух неприєднання, гонка озброєнь, крах колоніальної системи, радянсько-афганська війна, «нове політичне мислення», розпад СРСР.

Тема 14. Вестфальська модель міжнародної системи та її обмеження в кінці ХХ ст.

Вестфальська модель міжнародної системи як інституційна основа західної гегемонії. Передумови та джерела 500-річного домінування європейської/західної цивілізації (Н. Фергюсон). Відповідність Вестфальської моделі міжнародних систем ієрархічному й державоцентричному принципу їх формування, що утвердилися після Тридцятилітньої війни. Вестфальський суверенітет (С. Краснер) та його обмеження на сучасному етапі. Поствестфальський суверенітет. Чинники кризи Вестфальської моделі міжнародної системи: глобалізація і посилення взаємозалежності світу, транснаціоналізація і збільшення впливу недержавних акторів, несамодостатність держав як головних акторів міжнародної політики, десоверенізація національних держав, вплив інформаційних і комунікаційних технологій (детериторіалізація). Вестфальська модель міжнародних відносин у постміжнародному світі. Багаторівневність та мережевість міжнародних відносин. Криза та трансформація національної держави, її суверенітету як головного суб'єкта міжнародних відносин і системотворчого елемента вестфальської моделі – об'єктивні причини нерелевантності її сучасним історичним і цивілізаційним умовам. Наростання турбулентності та міжнародного хаосу.

Основні поняття: Вестфальська модель міжнародних відносин, вестфальський суверенітет, поствестфальський суверенітет, глобалізація, транснаціоналізація, постміжнародний світ, турбулентність, криза національної держави, десоверенізація.

Тема 15. Трансформація біполярної міжнародної системи та становлення нового міжнародного порядку

Особливості постбіполярного розвитку міжнародних відносин – транзитивність, турбулентність, гібридність, хаотичність. Трансформація міжнародних відносин – між зміною та наступністю, поєднання елементів біполярної системи та нових елементів. Поєднання процесів фрагментації та інтеграції міжнародного середовища. Делегітимізація норм, правил та інститутів Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи і відсутність рішень та угод між великими державами щодо нових правил і принципів. Нефективність глобальних міжнародних інститутів. Посилення регіональних об'єднань. Неконвенційна поведінка великих держав. Посилення конфліктогенності міжнародного середовища. Чинники трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин: глобалізація, глобальні виклики державам, глобальній безпеці та порядку. Етапи трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин: 1) 1992–2001 – етап американського лідерства; 2) 11 вересня 2001–2008 рр. – боротьба з міжнародним тероризмом; 3) 2008 – до сьогодні – мюнхенська промова В. Путіна (2007) як початок нової Холодної війни», збройна агресія РФ проти Грузії (2008) та України (2014). Конкуренція США, РФ, КНР та трансформація міжнародної системи. Ціннісний характер суперництва між США (ліберальний міжнародний порядок) і КНР і РФ (авторитарний міжнародний порядок). Ймовірність в майбутньому китаєцентричного (незахідного) світу? Регіоналізація

міжнародної системи. Україна та російсько-українська війна в контексті трансформації міжнародного порядку.

Основні поняття: постбіполярна система, регіоналізація міжнародної системи, фрагментація, конфліктогенність, неконвенційна поведінка.

Тема 16. Контури нового міжнародного порядку/порядків

Турбулентність як характеристика середовища формування нового світового порядку. Невизначеність, непередбачуваність, непрогнозованість як основні ознаки турбулентності. Дж. Розенау про турбулентність як «напругу та зміни, коли структури і процеси, які зазвичай підтримують політику, нестійкі і в них відбувається перебудова». Метафори та наративи нового міжнародного порядку: «Світ у безладі» (Р. Хаас), «Колапс світового ліберального порядку» (С. Волт), «Кінець ліберального міжнародного порядку?» (Дж. Айкенберрі), концепція «світового нуля» (A G-Zero World) Я. Бреммера і Н. Раубіні, «нового середньовіччя» П. Ханни та ін. Плюралістично-децентралізоване бачення міжнародних відносин в концепції плюралізму світових порядків (Multi-Order World). Ймовірнісні моделі становлення майбутньої поствестфальської міжнародної система: багатополярна, біполярна, посилення регіональних міжнародних підсистем. «Нова холодна війна». Багаторівневість постбіполярної моделі міжнародних відносин. Аналіз моделей. Інституціоналізація взаємозалежності та механізми глобального управління як інструмент впливу на глобальний хаос і турбулентність міжнародних процесів. Російсько-українська війна як чинник трансформації постбіполярної міжнародної системи.

Основні поняття: турбулентність, «світовий безлад», біполярна міжнародна система, багатополярна міжнародна система, постбіполярна міжнародна система, поствестфальська міжнародна система, глобальне управління.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література

Змістовий модуль 1

Тема 1. Система міжнародних відносин: структурний аспект (2 год)

1. Особливості міжнародних систем.
2. Структура міжнародної системи та її типи.
3. Типологія міжнародних систем.

Основні поняття: міжнародна система, міжнародне середовище, анархічність, структура, полюс сили, гегемонія.

Література:

1. Арон Реймон. Війна і мир між націями. К. 2000. Розд.4,5, С. 13-18.
2. Дмитрієв А. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право. К., 2001. Розд.1, 2.
3. Коппель О. Концепції організації міжнародних систем. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Сер.: Міжнародні відносини. 2009. № 37. С. 4–8. Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/1979>
4. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право : навч. посібник / М.З. Мальський, Ю.М. Мороз, О.С. Кучик та ін.; за ред.. М.З. Мальського, Ю.М. Мороза. – К.: Знання, 2010
5. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008.
6. Толстов С.В. Структурні та політичні ознаки багатополярності. Американська історія та політика: науковий журнал. 2016. № 2. С. 230-238. Режим доступу: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3295>

Тема 2. Системність міжнародних відносин: функціональний аспект (2 год.)

1. Принципи формування та підтримання динамічної рівноваги міжнародних систем: теоретичний аспект
2. Поняття полюса сили, полюсності та полярності у міжнародних відносинах.
3. Співвідношення полюсності та стабільності у теорії міжнародних систем М. Каплана та Р. Арона.
4. Концепція цивілізаційних систем Дж. Модельські.
5. Модель «розривів» у міжнародній системі О. Янга.

Основні поняття: міжнародна система, баланс сил (рівновага), стабільність, полярність.

Література:

1. Капітоненко М. Динаміка міжнародних систем: перерозподіл силових ресурсів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2012. Вип. 38-39. С. 32-33. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_mv_2012_38-39_8.

2. Толстов С. Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми // Антологія творчих досягнень. К.: ІСЕМВ НАН України, 2004. Вип. 1. С. 263-289. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/19882>
3. Угрин Л. Я. Міжнародні системи: проблеми стабільності. Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали Всеукраїнської наук. конф. (Львів, 10–11 травня 2007 року); укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. Львів, ЦПД, 2008.
4. Фесенко М. В. Структурно-функціональні особливості та закономірності розвитку міжнародної системи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 103(1). С. 108-119. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_103\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_103(1)_16).
5. Andersen M. S. Balance of Power. The Encyclopedia of Diplomacy; ed. by Gordon Martel. John Wiley & Sons, Ltd. Published, 2018. Access mode: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118885154.dipl0339>
6. Modelski George. Long Cycles and International Regimes. Access mode: <https://www.e-ir.info/2012/10/15/long-cycles-and-international-regimes/>

Тема 3. Міжнародний порядок (2 год.)

1. Поняття та сутність міжнародного порядку. Міжнародна система і міжнародний порядок. 2. Виміри та типи міжнародного порядку. Функції міжнародного порядку
2. Теорії міжнародного порядку.
3. Фактори становлення і принципи підтримання міжнародного порядку.
4. Гегемонія як чинник становлення й підтримання міжнародного порядку
5. Інституційні аспекти функціонування міжнародного порядку: міжнародні норми, правила, режими, інститути.

Основні поняття: міжнародний порядок, світовий порядок, регулювання міжнародного порядку, міжнародні режими, глобальне лідерство.

Література:

1. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку; пер. з англ. Наталії Климчук. Львів: Кальварія, 2006.
2. Герасимчук Т. Концепція міжнародних режимів у теорії міжнародних відносин. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2010. Вип. 19. С. 319-332. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2010_19_29.
3. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш Формат, 2017. 319, .
4. Мальський М., Мацяк М. Проблеми наукового визначення та інтерпретації поняття міжнародного порядку. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2017. Вип. 42. С. 5–14. Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7701/7688>
5. Набі І.М.А. Поняття міжнародного порядку в сучасній теорії міжнародних відносин. Гілея: науковий вісник. 2013. № 75. С. 443-445. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_75_186. С. 52
6. Фесенко М. В. Концептуальна інтерпретація міжнародного та світового порядку. Вісник Дипломатичної академії України. 2014. № 21. С. 105-111.
7. Ikenberry J. After Victory. Institutions, Strategic Restrain, and the Rebuilding of Order After Major Wars. Princeton, N.J., 2001. Access mode: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/prin031/00034681.pdf>

8. Lascurettes Kyle, Poznansky Michael. International Order in Theory and Practice. The Oxford Research Encyclopedia of International Studies (August 2021). Access mode: https://www.academia.edu/51400704/International_Order_in_Theory_and_Practice
9. Schenoni Luis L. Hegemony. The Oxford Research Encyclopedia of International Studies. 2019. Access mode: <https://www.academia.edu/39070298/Hegemony>

Тема 4. Трансформація міжнародних систем.

(2 год.)

1. Поняття еволюції міжнародних систем. Системний цикл.
2. Трансформація як стадія перетворення системи з одного типу на інший.
3. Внутрішньосистемні чинники та передумови трансформації міжнародних систем.
4. Позасистемні чинники трансформації міжнародних систем.

Основні поняття: трансформація міжнародних систем, еволюція, зміцнення, занепад, цикл.

Література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. К. Юніверс, 2000.
2. Асиметрія міжнародних відносин ; під ред. Г.М. Перепелиці, О.М. Субтельного. К. : Стилос, 2005.
3. Герасіна, Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2016. № 2(29). С. 80–94. Режим доступу: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/70975>
4. Кононенко С. Міжнародні відносини та їх системи. Політичний менеджмент. 2013. № 1-2. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/kononenko_mizhnarodny.pdf
5. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008.
6. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право : навч. посібник; М.З. Мальський, Ю.М. Мороз, О.С. Кучик та ін.; за ред. М. З. Мальського, Ю.М. Мороза. К.: Знання, 2010.
7. Шеренговський Д. В. Роль конфліктогенності у трансформації сучасної перехідної міжнародної системи. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2012. Вип. 22 (3). Т. 20.С. 314–320.
8. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace; by Hans J. Morgenthau. New York: Alfred A. Knopf. 1948. 489 p.
9. Waltz Kenneth N. Theory of International Politics. N.Y.: Addison-Wesley Publishing Company, 1979.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Виникнення та функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Стародавній світ)

(2 год.)

1. Основні підходи до визначення початку формування системності міжнародних відносинах. Світ-системний аналіз про еволюцію світової системи.

2. Становлення міжнародних систем довестфальської ери:
 - 2.1. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин.
 - 2.2. Східноазійська міжнародна система.
 - 2.3. Антична Середземноморська система міжнародних відносин. Фуکیدд про Пелопоннеську війну. Гегемонія Риму.
3. Структурно-функціональні особливості довестфальських міжнародних систем Стародавнього світу.

Основні поняття: довестфальські міжнародні системи, імперські міжнародні системи, локальність, фрагментарність, Пелопоннеська війна, Римська гегемонія.

Література:

1. Історія міжнародних відносин : підручник; І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов , І. А. Єремєєва , М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. Р. 1,2.
2. Коппель О., Пархомчук О. Виникнення системності в міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 15. С. 184-191. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2017_15_28
3. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. Р. 5.2.

**Тема 6. Виникнення та функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Середньовіччя)
(2 год.)**

1. Формування і взаємодія локальних міжнародних систем в епоху Середньовіччя
2. Європейська середньовічна система міжнародних відносин. Дж. Абу-Логуд про європейську міжнародну систему 1250-1350 рр.
3. Загальні риси функціонування та трансформації довестфальських міжнародних систем.

Основні поняття: міжнародні системи Середньовіччя, локальність, замкнутість, довестфальський світовий порядок, релігійні війни, Великі географічні відкриття.

Література:

1. Бредіхин А.В., Кузовков В.В. Міжнародні відносини раннього Середньовіччя: методологічний аспект. Наука. Релігія. Суспільство. 2009. № 4. С. 65-68. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33241/50-Bredikhin.pdf?sequence=1>
2. Гончаренко І.В. Історія міжнародних відносин: Курс лекцій. Миколаїв, 2014. Лек. 2.3. Режим доступу: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2969/1/Goncharenko_I.IMV_KL.pdf
3. Коппель О., О. Пархомчук. Виникнення системності в міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 15. С. 184-191. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2017_15_28
4. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008.

5. Abu-Lughod J. Before European hegemony. The world system A.D. 1250–1350. N.Y.; Oxford, 1989.

Тема 7. Становлення і трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 1 (2 год.)

1. Передумови становлення Вестфальської системи міжнародних відносин.
2. Роль релігії та церкви в міжнародних відносинах епохи пізнього Середньовіччя та Відродження.
3. Тридцятилітня війна, її етапи та наслідки. Вестфальський мир.
4. Розпад Священної Римської імперії та початок формування європейських держав.
5. Перший етап функціонування Вестфальського міжнародного порядку. Утрехтський мир.

Основні поняття: Тридцятилітня війна, Вестфальський мир 1648 р., державний суверенітет, колективна безпека, баланс сил, коаліції держав.

Література:

1. Дмитрієв А. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право. К., 2001.
2. Кіссінджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатська. К.: Вид. група КМ-БУКС, 2020. С. 48-70.
3. Коппель О. А. Трансформація ролі релігійного фактору в контексті системної еволюції міжнародних відносин. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. 2017. Вип. 3. С. 67-71. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7903/Koppel%20SPACE%203-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Майборода О.М. Етнічність у міжнародній системі. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. Розд. 7.
5. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. Розд. 5.
6. Набі І. М. А. Функціональні особливості Вестфальського міжнародного порядку в теорії міжнародних відносин. Гілея: науковий вісник. 2013. № 78. С. 373-376. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_78_114.
7. Ціватий В. Дипломатичні раути й дилеми нової дипломатії періоду Тридцятилітньої війни (1618–1648 pp.): інституціональний дискурс.. Проблеми всесвітньої історії. 2018. № 6. С. 53-65. doi: 10.46869/2707-6776-2018-6-4.
8. Ціватий В.Г. Європейські зовнішні справи і дипломатія середини XVII століття: інституціональні дилеми вестфальського конгресу і вестфальського миру. Зовнішні справи: суспільно-політичний журнал. 2020. № 4. С. 24–32. Режим доступу: [https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/13/%D0%91%D0%98%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%A6%D0%86%D0%92%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%99_%D0%92.%D0%93._%D0%97%D0%A1_\(1\).pdf](https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/13/%D0%91%D0%98%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%A6%D0%86%D0%92%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%99_%D0%92.%D0%93._%D0%97%D0%A1_(1).pdf)
9. Ціватий В. Г. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період Тридцятилітньої війни (1618–1648 pp.): інституціональний та конгруентний дискурси. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2020. Т. 30. С. 39-49. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkrnu_2020_30_5.

Тема 8. Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 2.
(2 год.)

1. Другий етап функціонування Вестфальського міжнародного порядку та загрози європейській рівновазі:
 - 1.1. війна за австрійську спадщину (1740-1748);
 - 1.2. Семилітня війна 1756-1763 рр.
2. Занепад Вестфальського міжнародного порядку:
 - 2.1. Війна за незалежність в Америці та Велика Французька революція 1789 р.
 - 2.2. Наполеонівські війни та поразка Франції.
3. Структурні характеристики Вестфальської міжнародної системи. Баланс сил як чинник європейської політики і основа Вестфальської міжнародної системи.

Основні поняття: Вестфальська міжнародна система, Семилітня війна, Французька революція 1789 р., Наполеонівські війни, суверенітет, баланс сил.

Література:

1. Дмитрієв А. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право. К., 2001.
2. Кіссинджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2020. С. 48-70.
3. Майборода О.М. Етнічність у міжнародній системі. К. : ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. Розд. 7.
4. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник: кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. Розд. 5.
5. Набі І. М. А. Функціональні особливості Вестфальського міжнародного порядку в теорії міжнародних відносин. Гілея: науковий вісник. 2013. № 78. С. 373–376. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_78_114.
6. Троян І. Трансформація ідеї державного суверенітету в системі міжнародних відносин XV–XVII ст. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2009. Випуск 21. С. 33–39.
7. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2009. 224 с. Режим доступу : http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/p10_15.pdf
8. Ціватий В. Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституалізації (теоретико-методологічний аспект). Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2000. Вип. 4. С. 268-274. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2000_4_28.
9. Шумський І.К. Вестфальська система як виток новомодерної системи міжнародних відносин // Альманах міжнародного права. 2020. Вип. 23. С. 81-86. Режим доступу: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/12.pdf>
10. Pietraś Marek. The Late Westphalian International Order. Polish Political science. 2007. Vol. XXXVI. P. 134–157. Access mode: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ppsy/36/ppsy2007009.pdf>

Тема 9. Становлення і трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч.1.
(2 год.)

1. Занепад Вестфальської системи міжнародних відносин та його наслідки.
2. Наполеонівські війни та Віденський конгрес.
3. Створення Священного Союзу.
4. Європейський концерт націй.

Основні поняття: Віденська міжнародна система, Європейський концерт, європоцентричність, Священний Союз.

Література:

1. Дудко І. Д. Віденська система міжнародних відносин з погляду постнаполеонівських і постбіполярних часів. Вітчизняна війна 1812 року в контексті поступу всесвітньої історії / ДУ «Ін-т всесвітньої історії НАН України» ; редкол.: А. І. Кудряченко (голова) та ін. Київ : Фенікс, 2013. С. 44–56. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/43281912.pdf>
2. Історія міжнародних відносин : підручник; І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпр : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. Розд.3.
3. Кіссинджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатська. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2020. Розд.4-7.
4. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. Розд. 6.
5. Осташова В. О., Липій Є. А., Пивовар А. В. Священний союз: передумови, створення та плани на встановлення міжнародного правопорядку. Часопис Київського університету права. 2019. № 4. С. 42-46. Режим доступу: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6970/1/Ostashova%2c%20Lypii%2c%20Pivovar.pdf>
6. Троян С.С. Світ на зламі епох: основні тенденції розвитку (кінець XIX – середина XX ст.): Навчальний посібник / С.С.Троян. Рівне: РІС КСУ, 2011.Тема 1-4.
7. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. К. : Основи, 2019. С 41-61.
8. Ціватий В.Г. Віденський конгрес 1814–1815 рр.: інституціональний вердикт європейського політико-дипломатичного та суспільно-історичного розвитку. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 25: Міжвідомчий збірник наукових праць; відп. ред. С.В. Віднянський. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 229 – 246.
9. Ціватий В. Г. Дипломатичні битви на європейській шахівниці доби раннього нового часу (XVI–XVIII ст.) і Віденський конгрес (1814–1815 рр.): інституціональний фінал. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015. Вип. 44(2). С. 43-49.

Тема 10. Становлення і трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 2.
(2 год.)

1. Вплив революцій та національно-визвольних рухів 1848 р. на функціонування Віденської системи.
2. Східне питання і Кримська війна.

3. Колоніальна складова функціонування Віденського міжнародного порядку.
4. Розкол Європи на два блоки: Троїстий Союз – Антанта.
5. Структурні характеристики Віденської міжнародної системи.
6. Дестабілізація Віденського міжнародного порядку та його наслідки. Перша світова війна.

Основні поняття: Віденська міжнародна система, Віденський міжнародний порядок, «Весна народів» 1948 р., російсько-турецька війна, колоніальна політика, Троїстий Союз, Антанта.

Література:

1. Дудко І. Д. Віденська система міжнародних відносин з погляду постнаполеонівських і постбіполярних часів. Вітчизняна війна 1812 року в контексті поступу всесвітньої історії; ДУ «Ін-т всесвітньої історії НАН України»; редкол.: А. І. Кудряченко (голова) [та ін.]. Київ: Фенікс, 2013. С. 44–56. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/43281912.pdf>
2. Історія міжнародних відносин : підручник; І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. Розд.3.
3. Кіссинджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2020. – розд.4-7.
4. Осташова В. О., Липій Є. А., Пивовар А. В. Священний союз: передумови, створення та плани на встановлення міжнародного правопорядку. Часопис Київського університету права. 2019. № 4. С. 42-46. Режим доступу: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6970/1/Ostashova%2c%20Lypii%2c%20Pivovar.pdf>
5. Троян С.С. Світ на зламі епох: основні тенденції розвитку (кінець ХІХ – середина ХХ ст.): Навчальний посібник; С.С. Троян. Рівне: РІС КСУ, 2011. Тема 1-4.
6. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. К. : Основи, 2019. С 41-61
7. Ціватий В.Г. Віденський конгрес 1814–1815 рр.: інституціональний вердикт європейського політико-дипломатичного та суспільно-історичного розвитку. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 25: Міжвідомчий збірник наукових праць; відп. ред. С.В. Віднянський. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 229 – 246.
8. Ціватий В. Г. Дипломатичні битви на європейській шахівниці доби раннього нового часу (ХVІ–ХVІІІ ст.) і Віденський конгрес (1814–1815 рр.): інституціональний фінал. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015. Вип. 44(2). С. 43-49.

**Тема 11. Перша світова війна і становлення Версальсько–Вашингтонської системи міжнародних відносин
(2 год.)**

1. Велика (Перша світова) війна. Та її підсумки.
2. Становлення багатополлярної структури світу. Лідерство США, Британії та Франції.
 - 2.1. Паризька мирна конференція 1919 р. та її рішення.
 - 2.2. Ліга Націй та ідея колективної безпеки у міжвоєнний період.
3. Вашингтонська конференція 1921 р. та роль США у світовій політиці.
4. Зростання реваншистських та гегемоністських настроїв у Німеччині та Італії. Формування Осі Рим – Берлін – Токіо.

5. Зростання конфліктності та напруженості і криза Версальсько-Вашингтонської системи (1938–1939 рр.).
6. Міжнародні відносини напередодні війни. Пакт Молотова – Ріббентропа.
7. Особливості Версальсько-Вашингтонської міжнародної системи.

Основні поняття: Перша світова війна, Паризька мирна конференція, Вашингтонська конференція, Версальсько-Вашингтонська система, Пакт Бріана-Келлога, Ліга Націй, колективна безпека, Політика умиротворення агресорів, Пакт Молотова-Ріббентропа.

Література:

1. Бурунов О. О. Прорахунки Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин в оцінках Г. А. Кіссінджера. Записки історичного факультету. 2015. Вип. 26. С. 155-163. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2015_26_13.
2. Дудар О.В. Історичні уроки Версаля: спроби переосмислення. Література та культура Полісся. 2019. № 94. Серія: Історичні науки. № 11. Режим доступу: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1135/1/13.pdf>
3. Кіссінджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2020. Розд.4-7.
4. Маккін Д. І сталася тьма. Рузвельт, Гітлер і західна дипломатія напередодні війни. – Лабораторія: Київ, 2022. 400 с.
5. Сацький П. В. Націоналізація міжнародних відносин і українське питання після Першої світової війни. Держава у теорії і практиці українського націоналізму : матеріали VI Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю (м. Івано-Франківськ, 26–27 черв. 2015 р.). Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. С. 418–428 Режим доступу: <http://gw.kneu.kiev.ua/bitstream/2010/8459/1/418-428.pdf>
6. Теміров Ю. Версальський порядок: столітня тінь гетерогенності. Історичні і політологічні дослідження. 2019. № 1. С. 17-22. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Iipd_2019_1_4.
7. Троян С.С. Світ на зламі епох: основні тенденції розвитку (кінець XIX – середина XX ст.): Навчальний посібник / С.С.Троян. Рівне: РІС КСУ, 2011.
8. Троян С. Велика війна 1914–1918 рр.: нова міжнародна система і Вестфальський світопорядок. Історичні і політологічні дослідження. 2019. № 1. С. 9-16. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Iipd_2019_1_3.
9. Шибаніц Д. М. Діяльність Ліги Націй у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки: історико-правовий аналіз. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право. 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 121–124. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7155>

Змістовий модуль 3

Тема 12. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 1. (2 год.)

1. Друга світова війна та крах Версальської міжнародної системи.
2. Закінчення Другої світової війни і становлення Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
3. Рішення міжнародних конференцій держав – учасниць антигітлерівської коаліції
4. Інституційна структура Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи. ООН та Бреттон-Вудські інститути.
5. Холодна війна як характеристика Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.

Основні поняття: Друга світова війна, Ялтинська міжнародна конференція, Потсдамська міжнародна конференція, ООН, Бреттон-Вудські інститути, НАТО, ОВД, Холодна війна, принцип стримування, біполярність, конфронтація.

Література:

1. Бабік Н. Карибська криза 1962 р. за спогадами радянських учасників подій Український історичний збірник. 2003. 5. С. 280-292. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Babik_N/Karybska_kryza_1962_r_za_spoHADamy_radianskykh_uchasnykiv_podii.pdf?
2. Бжезінський Зб. Велика шахівниця; пер. Олена Фешовець. Харків : Фабула, 2018.
3. Бівор Е. Друга світова війна; пер. з англ. В. Горбатько. Київ: КМ-Букс, 2022.
4. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. К.: Основи, 1995. 903 с.
5. Історія міжнародних відносин: підручник; І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. Розд.5.
6. Кіссинджер Г. Дипломатія; пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2020.
7. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1945- 70-ті роки. К., 2003.
8. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник; кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. Розд. 7.
9. Плохій С. Ядерне безумство. Історія Карибської кризи ; пер. з англ. Романа Ключка. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2022.
10. The Origins of the Cold War; by Lloyd C. Gardner, Arthur Schlesinger, Jr., Hans J. Morgenthau. Waltham: Ginn-Blaisdell, 1970. 122 p.

**Тема 13. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 2
(2 год.)**

1. Процеси нормалізації міжблокових стосунків і політика розрядки міжнародної напруженості.
2. Радянсько-афганська війна та криза політики розрядки напруженості.
3. Розпад СРСР та розпад Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
4. Структурні характеристики та особливості Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.

Основні поняття: Ялтинсько-Потсдамська міжнародна система, розрядка міжнародної напруги, рух неприєднання, гонка озброєнь, крах колоніальної системи, радянсько-афганська війна, «нове політичне мислення», розпад СРСР.

Література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: МП «Юніверс», 2000. – Ч. 3,4.
2. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навч. посібник / М.З. Мальський, Ю.М. Мороз, О.С. Кучик та ін. ; за ред. М. З. Мальського, Ю.М. Мороза. К.: Знання, 2010
3. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010.
4. Потехін О.В. Ялтинсько-потсдамська система, «холодна війна» та спроба її реінкарнації//Ялтинська конференція «Великої трійки» 1945 р. і еволюція

- міжнародних відносин у XX-XXI ст.; Зб. наук. праць за ред. А.І.Кудряченка. К.: ІВІ НАНУ, 2016. С.77-91
- Пошедін О. І. Чому закінчилась "холодна війна"? Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. 2012. Т. 130. С. 60-63. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAi_2012_130_13.
 - Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. К.: Основи, 2019. Ч. 2.

**Тема 14. Вестфальська міжнародна система та джерела західного домінування в міжнародній політиці
(2 год.)**

- Обговорення-дискусія книги Ніла Фергюсона „Цивілізація. Як Захід став успішним“.

Основні поняття: Вестфальська модель міжнародних відносин, вестфальський суверенітет, поствестфальський суверенітет, глобалізація, транснаціоналізація, постміжнародний світ, турбулентність.

Література:

- Бжезінський Зб. Велика шахівниця; пер. Олена Фешовець. Харків : Фабула, 2018 288с
- Мере Жерар. Принцип суверенітету. Історія та основи новітньої влади. – Львів, 2003.
- Смолянук В. Ф. Десуверенізація сучасних держав як наслідок глобалізації. Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. 2014. № 1. С. 58-81. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb_2014_1_6.
- Шумський І.К. Вестфальська система як виток новомодерної системи міжнародних відносин. Альманах міжнародного права. 2020. Вип. 23. С. 81-86.
- Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним; пер. з англ. В'ячеслав Циба. Київ : Наш формат, 2017.
- Ялі М. Занепад «Вестфалії», або еволюція інституту нації держави під впливом глобалізації. Політика і час. 2007. № 6.
- Ikenberry John G. The end of liberal international order? International Affairs. 2018. Vol. 94. Issue 1. P. 7–23. Access mode: <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691>
- Lacher Hannes. Putting the state in its place: the critique of state-centrism and its limits. Review of International Studies. 2003. Vol. 29. P. 521–541 Access mode: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/18294333.pdf>

**Тема 15. Трансформація біполярної міжнародної системи та становлення нового міжнародного порядку
(2 год.)**

- Чинники трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин.
- Етапи трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин.
- Характеристики постбіполярного стану міжнародної системи.

Основні поняття: постбіполярна система, регіоналізація міжнародної системи, фрагментація, конфліктогенність, неконвенційна поведінка.

Література:

1. Коппель О. А. Пархомчук О. С. Альтернативні моделі міжнародного порядку // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 1-2. С. 54-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2017_1-2_10.
2. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. К.: Vivat, 2020.
3. Міщенко, А. Б. Новий світовий порядок: міжнародний дискурс. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2022. № 6.
4. Регіональні підсистеми міжнародних відносин : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; відп. ред. проф. О. П. Іваницька. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. Розд.2.
5. Семчишин С. І. Суперечливий характер "десуверенізації" міжнародних відносин. Грані. 2014. № 12. С. 88-95. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_12_18.44-55.
6. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.
7. Толстов С.В. Перехідний етап еволюції міжнародної системи. Проблеми міжнародних відносин: зб. наук. Праць. 2012. № 5. С. 49-75. Режим доступу: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3344/>
8. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. Київ: Основи, 2019. 376 с.
9. Шеренговський Д. В. Роль конфліктогенності у трансформації сучасної перехідної міжнародної системи. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2012. Вип. 22 (3). Т. 20. С. 314-320.
10. Humeniuk V. Transformation of the State-Centric Model of the International Order in the 21st Century. Modern Historical and Political Issues: Journal in Historical & Political Sciences. Chernivtsi, Chernivtsi National University, 2021. Vol. 43. P. 9-21. Access mode: <https://mhpi.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/288/233>
11. Ikenberry John G. The end of liberal international order? International Affairs. 2018. Vol. 94. Issue 1. P. 7-23. Access mode: <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691>
12. Flockhar Trine. The coming multi-order world. Contemporary Security Policy. 2016. Vol. 37. Issue 1. Access mode: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2016.1150053>
13. Rosenau James N. The governance of fragmentation: Neither a world republic nor a global interstate system. Paper presented at the world congress of the International Political Science Association, Quebec City, QC, Canada, 1-5 August. Access mode: https://www.second-sites.com/moonhoabinh/lunar_material/GovernanceOfFragmentation.pdf

Тема 16. Україна в контексті трансформації міжнародного порядку (2 год.)

Семінар-дискусія.

Основні поняття: турбулентність, «світовий безлад», біполярна міжнародна система, багатополарна міжнародна система, постбіполярна міжнародна система, російсько-українська війна.

Література:

1. Власюк О.С., Кононенко С. В. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія. К.: НІСД, 2017. Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/content/articles/files/niss_Kreml-agressin_druk-d7e5f.pdf
2. Закарія Ф. 10 уроків для світу після пандемії; пер. з англ. А. Марховська, О. Емельянова. К.: Наш формат, 2021.
3. Коппель О.А., Кісільова З. Новий міжнародний порядок: структурні характеристики та особливості формування. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2009. Вип. 87. Ч. II (у двох частинах). С.11-18.
4. Мельничук Н. Лідерство США в умовах глобальних трансформацій. Політичний менеджмент. 2013. № 1-2. С. 202-212. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ПоМе_2013_1-2_26.
5. Толстов С. Міжнародна система початку XXI століття. Зовнішні справи. 2013. № 10. С. 8-13. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2013_10_6
6. Толстов С.В., Фесенко М.В. Феномен «нової холодної війни» з погляду політології міжнародних відносин. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/4142/3787
7. Суб'єктність України в сучасному світі: оцінки, стратегії, прогнози. Аналітична доповідь. / за ред. О. М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 88 с. Режим доступу: https://iipend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/subiektnist_ukrainy.pdf
8. Шаповалова О. І. Структурні параметри постбіполярної системи міжнародних відносин. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 119(1). С. 34-51. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_119\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_119(1)_6).
9. Фесенко М. Перспективи збереження лідерства США в постбіполярній міжнародній системі. Американська історія та політика. 2016. № 2. С. 31-37. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ahp_2016_2_6.
10. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. К.: Основи, 2019. – Ч. 2,3.
11. Flockhart T., Korosteleva E. War in Ukraine: Putin and the multi-order world. Contemporary Security Policy. 2022. Vol. 43. Issue 3.
12. Rosenau James N. Patterned Chaos in Global Life: Structure and Process in the Two Worlds of World Politics. International Political Science Review. 1988. Vol. 9. Issue 4. Access mode: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/019251218800900404>

7.Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. <i>Системність міжнародних відносин: структурний аспект.</i> 1.1. Обґрунтуйте, чому лише обмежене число великих держав формували і формують структуру міжнародної системи. 1.2. Аналіз типів міжнародних систем М. Каплана.	3
2	Тема 2. <i>Системність міжнародних відносин: функціональний аспект.</i> 1.1. Розвиток теорії балансу сил в європейській політичній думці. 1.2. Визначіть, чи лише структурні характеристики міжнародних систем здатні забезпечити стабільність та міжнародний порядок? Які системні та позасистемні чинники можуть його порушувати?	4
3	Тема 3. <i>Міжнародний порядок.</i> а. Чи існує міжнародний /світовий порядок в умовах трансформації структури міжнародної системи? б. Співвідношення міжнародного і світового порядку.	3
4	Тема 4. <i>Поняття та передумови трансформації міжнародних систем.</i> 1.1. Визначте ознаки делегітимізації міжнародного порядку. 1.2. Вирізнити універсальні чинники трансформації міжнародних систем.	4
5	Тема 5. <i>Виникнення і функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Стародавній світ).</i> 1.1. Аналіз однієї з локальних міжнародних систем (на вибір студента). 1.2. Визначіть причину автономного співіснування локальних міжнародних систем у Стародавньому світі.	3
6	Тема 6. <i>Виникнення та функціонування довестфальських (домодерних) міжнародних систем (Середньовіччя).</i> 1.1. Фукідід про Пелопоннеську війну як спосіб стабілізації локальної міжнародної системи. 1.2. Проаналізуйте підхід Дж. Абу-Логуд про існування світової системи в XIII-XIVст. Наведіть аргументи «за» і проти».	4
7	Тема 7. <i>Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 1.</i> 1.1 Проаналізуйте наслідки Вестфальського миру для країн-учасників Тридцятилітньої війни. 1.2 Проілюструйте вплив релігійного чинника на відносини між державами в межах Вестфальської міжнародної системи.	3
8	Тема 8. <i>Становлення та трансформація Вестфальської системи міжнародних відносин. Ч. 2.</i> 1.1. Проілюструйте на прикладах становлення та функціонування балансу сил в межах Вестфальської міжнародної системи 1.2. Визначіть причини занепаду Вестфальської міжнародної системи.	4
9	Тема 9. <i>Становлення та трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 1.</i> 1.1. Проаналізуйте структуру Священного Союзу, інструменти впливу на міжнародну систему та їхню ефективність. Наскільки він відповідав сучасним ознакам та функціям міжнародної організації? 1.2. Поясніть, чому для означення Віденської системи використовували метафору оркестру.	3
10	Тема 10. <i>Становлення і трансформація Віденської системи міжнародних відносин. Ч. 2.</i>	4

	1.1. Обґрунтуйте ефективність/неефективність Священного союзу як інструменту підтримання стабільності Віденського міжнародного порядку. 1.2. Визначіть чинники занепаду Віденської міжнародної системи.	
11	Тема 11. <i>Перша світова війна і становлення Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.</i> 1.1. Визначіть причини неефективності Ліги націй. 1.2. Визначіть причини Першої світової війни.	3
12	Тема 12. <i>Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 1.</i> 1.1. Причини виникнення Карибської кризи 1.2. Визначіть та наведіть приклади проявів ведення Холодної війни.	4
13	Тема 13. <i>Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин. Ч. 2.</i> 1.1. Поясніть, чому політика розрядки була неефективною. 1.2. Місце блоку країн, що не приєдналися, в структурі біполярної міжнародної системи і можливості його впливу на міжнародну політику.	3
14	Тема 14. <i>Вестфальська модель міжнародної системи та її обмеження в кінці ХХ ст.</i> 1.1. Проаналізуйте вплив технологій на становлення та функціонування міжнародних систем вестфальського типу. 1.2. Опрацювання книги Н. Фергюсона «Цивілізація. Як Захід став успішним».	4
15	Тема 15 <i>Трансформація біполярної міжнародної системи та становлення нового міжнародного порядку.</i> 1.1. Визначте передумови занепаду політики Холодної війни.. 1.2. Проаналізуйте вплив регіональних систем на трансформацію біполярної системи.	3
16	Тема 16. <i>Контури нового міжнародного порядку/порядків.</i> 1.1. Проаналізуйте переваги та недоліки бі- та багатотополярної міжнародної системи в сучасних умовах 1.2. Визначіть риси суб'єктності Української держави (або їх відсутність) в процесах становлення нового міжнародного порядку/порядків.	4
Разом		56

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групова робота і проекти, спільні розробки, створення навчальних спільнот), інтерактивність та дискусії на лекціях.

На лекційних заняттях використовуються головню: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються емпірично-дослідницькі методи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з курсу «Розвиток і трансформація міжнародних систем сучасності» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- поточний контроль: практичні/самостійні завдання, есе, контрольний замір знань: максимальна кількість балів – 50;
- залік: максимальна кількість балів – 50.

Підсумкова максимальна кількість балів упродовж семестру – 100

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студентів впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійної роботи.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе). Контроль знань за результатами вивчення змістовного модуля оцінюється в 20 балів. Форма підсумкового контролю – залік у комбінованій (усній і тестовій) формі в кінці семестру..

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком, становить за поточну успішність 50 балів. На заліку студент теж може отримати 50 балів. Залік може бути виставлений також за результатами поточного контролю або співбесіди.

Поточний контроль та самостійна робота																Сума	Залік
Змістовий модуль 1																50	50
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		

1, 2 ... 16 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за залікову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Сутність і особливості міжнародних систем.
2. Структура міжнародної системи та її елементи.
3. Типи міжнародних систем.
4. М. Каплан про типи та функціонування міжнародних систем.
5. Функції міжнародних систем.
6. Поняття трансформації міжнародної системи.
7. Поняття та типи міжнародного порядку.
8. Полюсність та полярність у міжнародних системах.
9. Співвідношення полюсності та стабільності у теорії міжнародних систем М. Каплана.
10. Концепція цивілізаційних систем Дж. Модельскі.
11. Модель «розривів» у міжнародній системі О. Янга.
12. Внутрішньосистемні чинники трансформації міжнародних систем. Міждержавні відносини як фактор трансформацій міжнародних систем.
13. Внутрішньосупільні трансформації елементів системи, національні стратегії як чинники динаміки міжнародної системи.
14. Цивілізаційні чинники трансформації міжнародних систем.
15. Початок формування системності міжнародних відносин: основні теоретичні підходи.
16. Особливості функціонування і становлення міжнародних систем Довестфальської ери.
17. Близькосхідна та китайська стародавні системи міжнародних відносин.
18. Антична Середземноморська система міжнародних відносин.
19. Міждержавні відносини доби Середньовіччя.
20. Дж. Абу-Логуд про європейську міжнародну систему 1250-1350 рр. і причини її занепаду.
21. Роль релігії та церкви в міжнародних відносинах епохи Середньовіччя та Відродження.
22. Передумови становлення Вестфальської системи міжнародних відносин.
23. Тридцятилітня війна та Вестфальський мир як чинник становлення міжнародної системи.
24. Формування національних держав у межах Вестфальської міжнародної системи.
25. Формування балансу сил у межах Вестфальської системи міжнародних відносин.
26. Боротьба за гегемонію в межах Вестфальської системи міжнародних відносин.

27. Принцип функціонування та причини занепаду Вестфальської системи міжнародних відносин.
28. Міжнародні відносини після Наполеонівських війн.
29. Віденський конгрес і його значення для формування нового міжнародного порядку.
30. Створення Священного Союзу.
31. Віденська міжнародна система як Європейський концерт націй.
32. Вплив революційних і національно-визвольних рухів на функціонування Віденської системи.
33. Східне питання, Кримська війна та їхній вплив на функціонування Віденського міжнародного порядку.
34. Колоніальна складова Віденського міжнародного порядку.
35. Розкол Європи на два блоки та занепад Віденського міжнародного порядку.
36. Занепад, трансформація Віденської системи міжнародних відносин та Велика (Перша світова) війна.
37. Становлення багатополлярної структури світу після Першої світової війни.
38. Підсумки Першої світової війни та рішення Паризької мирної конференції 1919 р. та їхній вплив на становлення Версальського міжнародного порядку.
39. Ліга Націй та ідея колективної безпеки у міжвоєнний період.
40. Вашингтонська конференція 1921 р. та американський чинник світової політики.
41. Формування Осі Рим – Берлін – Токіо в межах Версальського міжнародного порядку. Зростання реваншистських та гегемоністських настроїв у Німеччині та Італії.
42. Зростання конфліктності, напруженості в міжнародних відносинах та криза Версальської системи (1938–1939 рр.).
43. Міжнародні відносини напередодні війни. Пакт Молотова – Ріббентропа.
44. Особливості функціонування Версальської міжнародної системи.
45. Друга світова війна та крах Версальської міжнародної системи.
46. Закінчення Другої світової війни та її наслідки для міжнародних відносин.
47. Рішення міжнародних конференцій держав – учасниць антигітлерівської коаліції та становлення Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
48. Формування інституційної структури Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
49. Роль ООН у функціонуванні Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
50. Холодна війна як характеристика Ялтинсько-Потсдамської (біполярної) системи.
51. Ідеологічні та військово-політичні чинники конфронтації в межах Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
52. Політика розрядки міжнародної напруженості в межах Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи та її крах у кінця 1970-х – початку 1980-х рр. XX ст.
53. Нова «східна політика» ФРН.
54. Радянсько-афганська війна, її вплив на функціонування і розпад Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
55. Скорочення стратегічних наступальних озброєнь як предмет радянсько-американських відносин в межах Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи.
56. Розпад СРСР і крах Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
57. Особливості Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
58. Риси та особливості Вестфальської моделі міжнародних відносин.
59. Вестфальська модель міжнародної системи як результат та вияв домінування та лідерства Західної цивілізації.
60. Ніл Фергюссон про причини лідерства Західної цивілізації.
61. Особливості постбіполярного стану міжнародної системи.
62. Чинники трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин.
63. Етапи трансформації постбіполярної системи міжнародних відносин

64. Період американського лідерства у функціонуванні постбіполярної міжнародної системи.
65. Міжнародний тероризм як чинник трансформації постбіполярної системи.
66. Агресія РФ проти Грузії (2008) України (2014) як деструктивний чинник функціонування постбіполярного міжнародного порядку.
67. Боротьба за глобальне лідерство в межах транзитивного міжнародного порядку.
68. Моделі формування нового міжнародного порядку.
69. Україна в контексті трансформації міжнародного порядку.